

هنر نقاشی ایران از آغاز تا اسلام

تألیف: حسن افشاری

پازینه

موسسه فرهنگی و کتابخانه

پازینه یادآور پاکی هاست

موسسه فرهنگی انتشاراتی پازینه
میدان انقلاب، اول خیابان کارگر جنوبی، بن بست گشتاسب، شماره ۴ طبقه همکف
تلفکس: ۶۶۹۶۱۵۲۲ و ۶۶۹۷۵۲۴۶-۷
www.pazinehpress.ir

چاپ اول: ۱۳۹۰
ناشر: پازینه
تمامی حقوق این اثر محفوظ است

نام کتاب: هنر نقاشی ایران از آغاز تا اسلام
تألیف: حسن افشاری
ویراستار: مرضیه سادات باشتنی
صفحه آرایی و طراحی جلد: مینا غریبی
چاپ: تابان
صحافی: کاوا
شمارگان: ۱۵۰۰
قیمت: ۱۲۵۰۰۰ ریال
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۹۹۲۲-۹۳-۵

سرشناسه: افشاری، حسن
عنوان و نام پدیدآور:
هنر نقاشی ایران (از آغاز تا اسلام) مؤلف: حسن افشاری
مشخصات نشر: تهران: پازینه، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری: ۲۶۰ ص.؛ مصور (بخش رنگی)
شابک: ۱۲۵۰۰۰ ریال: ۹۷۸-۹۶۴-۹۹۲۲-۹۳-۵
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
یادداشت: کتابنامه: ص ۱۴۶-۱۵۳.
موضوع: نقاشی - ایران -- تاریخ
رده بندی کنگره: ۱۳۸۷ ۹۷۵۹/الف/ND ۹۸۰
رده بندی دیویی: ۷۵۹/۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی: ۲۰۰۹۴۷۹

۹	مقدمه ناشر
۱۰	پیشگفتار
۱۱	تاریخچه رنگ و رنگ آمیزی در ایران
۱۲	رنگین نگاره ها
۱۵	غارهای منقوش ایران
۱۶	نظر آقای مک بورنی بر نقاشی های غار لرستان
۱۷	غار منقوش یافته
۱۷	غار منقوش همیان
۱۸	غار منقوش میر ملایس
۱۹	غار منقوش دوشه
۲۱	غار دوشه نابود شد
۲۱	سنگ نگاره های نرگسلو بجنورد
۲۲	نقاشی های شناسایی شده در اشکفت آهو هرمزگان
۲۳	چند سخن از نابودی آثار ملی
۲۵	سفال و نقوش سفالی در تپه های پیش از تاریخ ایران
۲۶	تپه های ماقبل تاریخ در ایران
۲۶	تپه موسیان
۲۸	شوش
۲۸	نقوش روی سفال های شوش I
۳۱	نقوش بر روی سفال شوش II
۳۲	تل باکون
۳۲	نقوش بر روی سفال تل باکون
۳۵	تفاوت میان نقوش بر روی سفال میان تل باکون و شوش
۳۶	سیلک
۳۸	سیلک I
۳۸	سیلک II
۴۲	سفال منقوش شهر سوخته
۴۳	قدیمی ترین انیمیشن دنیا به اسم شهر سوخته ثبت جهانی شده
۴۵	تپه گیان و نقوش سفالی آن
۴۸	تپه اسماعیل آباد و نقوش سفالی آن
۴۹	تپه حصار
۵۰	نقوش سفالی تپه حصار
۵۰	حصار II
۵۲	مفاهیم نقوش سفالی
۵۲	شرح معانی نقوش سفالی در ایران
۵۶	نقش چلیپا یا صلیب شکسته بر روی نقوش سفالی
۵۸	نقاشی های دیواری در تپه های قبل تاریخ ایران زمین

۵۸	تپه زاغه
۵۸	نقاشی دیواری در تل باکون
۵۹	عیلام
۶۰	هنر نقاشی در دوره مادها
۶۰	آجرهای منقوش تپه بابا جان
۶۱	آجرهای منقوش بوکان
۶۳	آجرهای منقوش تپه ربط سردشت
۶۵	ریتون منقوش به شکل اسب در ماکو
۶۷	ریتون منقوش به شکل سر اسب در شوش
۶۸	تپه زیویه و ریتون های لعاب دار منقوش آن
۶۹	هنر نقاشی در دوره هخامنشیان
۷۰	کتاب های نقاشی در دوره هخامنشیان
۷۱	نقاشی های دیواری در دوره هخامنشیان
۷۴	دهانه غلامان
۷۴	نقاشی های دیواری در دهانه غلامان
۷۶	نقاشی بر روی چوب یافت شده از دوران هخامنشیان
۷۸	کاخ شوش هخامنشیان و محل قرار گیری کاشی های منقوش
۷۹	محل دقیق کشف این آجرها در کاخ شوش
۸۰	کاخ آپادانای تخت جمشید و محل قرار گیری کاشی های لعاب دار در آن جا
۸۱	نقش سربازان گارد جاوید بر روی کاشی های لعاب دار
۸۲	نقش اسب اساطیری بر روی کاشی های لعاب دار
۸۲	نقش شیر بر روی کاشی های لعاب دار
۸۲	نقش شیر بال دار بر روی کاشی های لعاب دار
۸۲	نقش دو موجود افسانه ای بر روی کاشی های لعاب دار
۸۳	تصویر قرص بالدار بر روی کاشی های لعاب دار هخامنشی
۸۳	شرح نقوش و رنگ آمیزی کاشی های لعاب دار هخامنشی
۸۴	تصویر عقاب طلایی
۸۴	هنر نقاشی در دوره اشکانی
۸۷	کوه خواجه سیستان
۸۷	نقاشی های کوه خواجه
۹۴	دورا اروپوس
۹۴	تاریخچه پژوهش در دورا اروپوس
۹۵	هنر نقاشی در دورا اروپوس
۱۰۳	مهر پرستی در دورا اروپوس
۱۰۴	نقاشی های معبد مهر پرستی در دورا
۱۰۵	هنر نقاشی ایرانی در دوره ساسانیان
۱۰۷	کتاب های منقوش در دوره ساسانیان

۱۰۷	مسعودی
۱۰۹	فردوسی
۱۰۹	ثعالی
۱۱۰	حمزه اصفهانی و مجمل التواریخ و القصص
۱۱۷	بختری شرح و حال او
۱۱۹	نقاشی دیواری یافت شده در شهر شوش
۱۲۱	نقاشی دیواری یافت شده در تپه حصار دامنجان
۱۲۱	نقاشی دیواری یافت شده در شهر گور
۱۲۲	نقاشی دیواری یافت شده در کاخ حاجی آباد فارس
۱۲۲	کوشانی ها
۱۲۲	نفوذ تمدن ایرانی در مشرق زمین
۱۲۵	نفوذ هنر نقاشی ایرانی در مشرق زمین
۱۲۹	نقاشی های یافت شده در شهر "سند" یا "سغدی"
۱۳۳	نقاشی های یافت شده در شهر پنجیکت
۱۴۰	نقاشی های یافت شده در شهر افراسیاب
۱۴۱	مانویت
۱۴۱	زندگانی مانی
۱۴۵	هنر مانوی
۱۵۱	پیوست ها
۱۶۱	تصاویر

هوالجمیل

چنانچه به آثار هنری ده هزار ساله تاریخ ایران زمین نظر افکنیم:
«از نخستین سنگ نگاره‌های عهد حجر تا نقاشی‌های قهوه‌خانه‌ای عصر
قجر»

در خواهیم یافت که شاخصه اصلی همه آن‌ها، میل به معرفت و کمال زیبایی است که در
واقع از صفت خاص هنر ایرانی «ژرف اندیشی، زیبا دوستی، لطافت روحی و...» سرچشمه
گرفته است.

نشر پازینه براساس وظیفه‌ای که به سهم خود در راستای ارتقای هویت فرهنگی و هنری
جامعه بر عهده گرفته است ترجیح می‌دهد که در زمینه معرفی و انتشار آثار تاریخی و هنری
ایران نیز گام‌هایی بردارد. بنابراین در این زمینه باید گفت:

مجموعه حاضر، تالیفی گذرا از نقاشی‌های ایران قبل از اسلام است که تا حدی مولف
کوشیده است تاریخ و هنر ایران قبل از اسلام را باهم مرور کند. زیرا همانگونه که می‌دانیم
این دو موضوع به قدری گسترده، متنوع و حتی پیچیده است که حاصل آن در یک یا چند
کتاب نمی‌گنجد. مثلاً اگر بخواهیم یک رگه از نقاشی‌ها را در زمینه نمادها یا نسبت به
آگاهی‌های خلاقه هنری مردمان این سرزمین راجع به رنگ‌های مختلف و حتی اکسیدهای
متنوع آنها پردازیم به قول معروف هفتاد من کاغذ می‌شود.

گذشته بر این، مولف و شاید برخی از همراهانش با صرف وقت زیاد و پی‌گیری‌های مستمر
خویش تلاش کرده‌اند به منابع متعدد و اسناد متنوع دست پیدا کنند. که به نظرم راه را برای
مطالعه و بررسی بیشتر خواننده هموار می‌کند.

به هر حال نشر پازینه، افتخار دارد که با انتشار این گونه کتب، به تقویت و حمایت جوانانی
چون مؤلف این کتاب کمک کرده باشد.

نکته آخر این که مجموعه حاضر، بخشی از هنر خلاقه ایرانیان قبل از اسلام است که باید در
وجوه مختلف و ابعاد متنوع مورد بررسی و دقت نظر قرار گیرد. به علاوه ناشر و مؤلف، هرگز
مدعی ارائه کار بی نقص نیستند بنابراین بسیار خوشحال خواهند شد تا از انتقادات سازنده و
توشه‌های علمی عزیزان در چاپ‌های بعدی کتاب بهره جویند.

سیدعلی اصغر شریعت زاده

مدیر نشر پازینه

شهریور ماه ۱۳۹۰

پیشگفتار

ایران سرزمینی با پیشینه بسیار بالا است که حتی بر اساس نظریه پرفسور مارسل ات که پژوهش های خودشان را بر روی غارهای ما قبل تاریخ چند استان ایران انجام داده اند به این عقیده است : « خاستگاه نخستین جوامع انسانی به احتمال قوی در ایران بوده^۱ » و هنر نقاشی هم یکی از اولین هنرهای بشری می باشد که قدمت تقریبی ۴۰ هزار سال^۲ را به خود اختصاص داده است. (تصویر ۳) با این حال جای افسوس دارد که چرا تاکنون هیچ کتاب کامل و جامعی از این هنر ، در دوره پیش از اسلام تا به حال به چاپ نرسیده است به همین دلیل مؤلف بر آن شد تا در حد امکان کتابی جامع از هنر نقاشی و رنگ آمیزی ایرانی پیش از اسلام را گردآوری نماید. مؤلف برای تألیف این کتاب به موانع زیادی برخورد کرد از قبیل : نبود کتاب های مورد نظر مؤلف اکثر این کتاب ها چندین سال بود که چاپ نشده و یا هیچ کتابخانه تخصصی حاضر به امانت دادن یا کپی گرفتن کتاب های نبوده ، مشکلات پژوهش های میدانی و در آخر هم مشکل ناشر تا این که آقای شریعت زاده مدیریت انتشارات پازینه لطف نمودند حاضر به نشر این کتاب شدند. در پایان باید از ویراستار نگارشی سرکار خانم مرضیه سادات باشتنی و خانم معصومه عباسی برای کشیدن نقاشی های سیاه قلم این کتاب تشکر نماییم و همین طور از مسئولین کتابخانه بنیاد نیشابور ، کتابخانه پژوهشکده باستان شناسی ، کتابخانه پژوهشکده مرکز صنایع دستی ، کتابخانه موزه ملی ، کتابخانه پژوهشکده ایرانگردی ، استاد ناصری فرد و تمامی استادان و عزیزانی که در به پایان رساندن این کتاب مؤلف را یاری نمودند سپاسگزاری کنم.

حسن افشاری

۱- موزه های سنگی ، هنرهای صخره ای ، محمد ناصری فرد ، نوای دانش ، ۱۳۸۶ ص ۲۰

۲- در غار یافته استان لرستان